

Ювілей академіка Раду Георгійовича Процюка

Процюку Раду Георгійовичу, відомому вченому в галузі фтизіатрії і пульмонології не тільки в Україні, а й за її межами, професору кафедри фтизіатрії та пульмонології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця у квітні виповнилося 80 літ. 55 із них він присвятив лікувальній, науково-педагогічній та громадській діяльності.

Процюк Раду Георгійович, доктор медичних наук, професор, академік громадської організації «Національна академія наук вищої освіти України» (далі — ГО «НАН ВО України»), академік Міжнародної академії освіти і науки (далі — МАОН), член президії, перший віце-президент — головний вчений секретар ГО «НАН ВО України», академік — секретар відділення медицини ГО (НАН ВО України), член президії, віце-президент, академік-секретар відділення медицини МАОН. Заслужений діяч науки і техніки України, двічі нагороджений відзнакою «Відмінник освіти України» (2004, 2006).

Народився Раду Георгійович 9 квітня 1939 р. в селі Верхніх Синівцях Глибоцького району Чернівецької області в родині селян. Під час репресій у червні 1941 р. разом із матір'ю, братом і двома сестрами був вивезений в Казахстан. Батька також було репресовано і вивезено окремо від сім'ї невідомо куди, і досі відомостей про нього немає. Повернулися в рідне село лише 1947 р. У 1989-му родину реабілітовано.

Після закінчення середньої школи в селі Порубному Глибоцького району Чернівецької області в 1957 р. вступив до Чернівецького державного медичного інституту (нині Буковинський державний медичний університет). Від 1963 до 1965 р. працював лікарем-фтизіатром в Центральній районній лікарні Млинівського району Рівненської області. Зацікавленість у науковій роботі та бажання не зупинятися на досягнутому спонукали Раду Георгійовича у 1965 р. вступити до аспірантури на кафедру фтизіатрії Київського інституту удосконалення лікарів, яку очолював відомий вчений-фтизіатр, курортолог, доктор медичних наук, професор Євген Дмитрович Петров, який, на жаль, через рік помер. Кандидатську дисертацію Раду Георгійович виконував під керівництвом таких відомих вчених-фтизіатрів, як завідувач кафедри фтизіатрії Київського інституту удосконалення лікарів, заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор Борис Петрович Яценко і завідувач кафедри фтизіатрії Київського медичного інституту імені О.О. Богомольця академік Академії наук вищої школи України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор Микола Степанович Пилипчук.

Після захисту кандидатської дисертації 1968 р. працював асистентом на кафедрі фтизіатрії Київського медичного інституту (нині Національний медичний університет) імені О.О. Бого-

мольця, від 1976-го — доцент, а від 2001-го й до сьогодні — професор кафедри фтизіатрії та пульмонології. В стінах цього закладу 50 років успішно займається науковою, педагогічною, лікувальною та громадською роботою.

Великий вплив у становленні й розвитку Раду Георгійовича як лікаря, педагога і вченого зіграв професор Микола Степанович Пилипчук, відомий вчений, талановитий фтизіатр, пульмонолог, торакальний хірург, відповідальна, вимоглива, порядна та чуйна людина. Ці риси Микола Степанович виховав у своїх учнях.

У 1987 р. під керівництвом професора М.С. Пилипчука Р.Г. Процюк захистив докторську дисертацію на тему: «Аэрозольтерапия больных туберкулезом и ее влияние на сурфактант легких и гемодинамику малого круга кровообращения».

Раду Георгійович не зупинявся лише на роботі лікаря фтизіатра-пульмолога. Він зробив вагомий внесок у підготовку наукових і лікарських кадрів, упровадження наукових досягнень у педагогічний процес, практику охорони здоров'я. Відомий вчений і педагог, має вищу кваліфікаційну категорію за фахом «Фтизіатрія» і «Пульмонологія». Володіє всіма методами діагностики і лікування пульмонологічних хворих. Надає велику консультативну допомогу з питань практичної охорони здоров'я як у Києві, так і в регіонах України. До нього звертаються пацієнти з Азербайджану, Грузії, Молдови та інших колишніх радянських республік. Не раз запрошували на консультації в різних містах України: Житомир, Кропивницький, Черкаси, Чернігів та ін.

Вагомий його внесок у підготовку лікарських кадрів, упровадження наукових досягнень у навчальний процес і практику охорони здоров'я. У процесі викладання студентам матеріалу з фтизіатрії широко використовує медичні карти хворих і рентгенограми пацієнтів, які перебувають у стаціонарі, з метою проведення диференційної діагностики з подібними захворюваннями. Під час консультації хворих завжди залучає лікарів-інтернів, щоб підвищити їхню лікарську майстерність.

На високому науковому і методичному рівні читає лекції, проводить семінарські та практичні заняття зі студентами, інтернами, клінічними ординаторами, викладачами на факультеті підвищення кваліфікації викладачів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. Для підняття педагогічного контролю впровадив спеціально розроблене тестування викладачів факультету підвищення кваліфікації. Його блискучі лекції назавжди запам'ятовувалися студен-

там і були в повсякденній практиці орієнтиром для лікарів у складних випадках диференціальної діагностики. Як досвідчений викладач він відповідає на кафедрі за навчання лікарів-інтернів та викладачів, які приїздили з інших ВНЗ на підвищення кваліфікації. Періодично на кафедрі організовував науково-практичні патологоанатомічні конференції для студентів, лікарів-інтернів і викладачів.

Розуміючи, що науковий процес не стоїть на місці, Р.Г. Процюк великої уваги надає вдосконаленню навчального процесу та науковій роботі. Постійно вивчає новітні напрацювання у фтизіатрії та пульмонології. Доповнює новими даними методичні розробки для студентів і викладачів. За його участю на кафедрі фтизіатрії поновлено навчальні програми для студентів 4-го і 6-го курсів щодо застосування нових технологій навчання, оновлення змісту дисципліни, форм і методів контролю, удосконалення процесу впровадження кредитно-модульної системи. У співавторстві видав друком: для студентів — «Методическая разработка написания истории болезни больного туберкулезом органов дыхания» (1984); для викладачів вищих навчальних закладів — «Методические указания по проведению практических занятий по туберкулезу для преподавателей медицинских вузов: Часть 1. Методика обследования больного туберкулезом. Часть 2. Клинические формы легочного туберкулеза. Часть 3. Клинические формы внелегочного туберкулеза. Осложнения туберкулеза» (1986), «Методичні рекомендації по керівництву самостійною роботою студентів на кафедрі фтизіатрії» (1993), «Організація самостійної роботи студентів» (1995). Розробив типові навчальні плани і програми: «Типовий навчальний план і програма спеціалізації (інтернатури) випускників медичних інститутів і медичних факультетів університетів зі спеціальності «Фтизіатрія» (1992, 1996, 2002), «Типовий навчальний план і програма підготовки магістрів медицини зі спеціальності «Фтизіатрія» (1998), Програму з фтизіатрії для студентів медичних вузів (1995, 2001), Програму навчальної дисципліни підготовки фахівців другого (магістерського рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» у вищих навчальних закладах МОЗ України за спеціальністю 222 «Медицина» кваліфікації освітньої «Магістр медицини», кваліфікації професійної «Лікар» (2017), Типову навчальну програму для асистентів, аспірантів, первинних циклів підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу вищих медичних навчальних закладів України 4-го рівня акредитації (2011), «Типовий навчальний план і програму

підвищення кваліфікації викладачів ВНМЗ України 3–4-го рівнів акредитації».

Основні наукові напрями досліджень професора Р.Г. Процюка пов'язані з вивченням актуальних проблем педагогіки, фтизіатрії, пульмонології та ВІЛ-інфекції/СНІДу.

Раду Георгійович розробив та впровадив у лікарську практику низку приладів, методів діагностики і лікування туберкульозу, захищених винаходами та патентами. Особливе значення мають його праці, які з нових позицій висвітлювали вплив протитуберкульозних препаратів, що вводять у ультразвукових аерозолях, на бар'єрну функцію, сурфактант легень та малого кола кровообігу у хворих на туберкульоз.

Високо оцінено наукові праці в галузі:

- радіонуклідних методів дослідження інгаляцій аерозолів та їхнього впливу на аерогематичний бар'єр, сурфактант легень і мукоциліарний кліренс;
- пошук, розробка та вдосконалення раціональних методів навчання з фтизіатрії як науки про найпоширеніше інфекційне захворювання з урахуванням епідеміологічної ситуації з туберкульозу, ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні;
- впровадження передової методології та наукових досягнень у навчально-методичні посібники, навчальні плани і програми та в педагогічний процес на кафедрах фтизіатрії та пульмонології вищих медичних навчальних закладів України 3–4-го рівнів акредитації;
- удосконалення методів виявлення, діагностики, лікування та профілактики туберкульозу і неспецифічних захворювань органів дихання;
- уперше розробив методику плеврографії у діагностиці та диференціальній діагностиці залишкових порожнин плеври і легень, яка дає змогу обрати правильну тактику лікування хворих;
- уперше в Україні вивчив особливості фармакокінетики протитуберкульозних препаратів за різних методів введення, зокрема в ультразвукових аерозолях, що дало змогу вдосконалити методи лікування хворих на туберкульоз легень;
- встановив, що після інгаляцій ультразвукових аерозолів (УЗА) створюються в 10–20 разів вищі концентрації протитуберкульозних препаратів у тканинах легень, а в тканині печінки і нирок – в 2 рази нижчі порівняно з іншими методами введення. Тому УЗА надають перевагу при супутніх порушеннях функції цих органів;
- уперше в експерименті та клініці вивчив вплив протитуберкульозних препаратів на ультраструктуру аерогематичного бар'єра (АГБ)

і компоненти сурфактантної системи легень (ССЛ) за різних методів введення хіміопрепаратів;

- встановив залежність активності сурфактанту легень від клінічної форми і фази туберкульозного процесу, тривалості захворювання. Доведено, що інгаляції стрептоміцину протягом місяця, а ізоніазиду – двох місяців суттєво не впливають на ультраструктуру АГБ, а в разі більшої тривалості застосування їх посилюється фібробластичний процес і порушується структура компонентів ССЛ;
- уперше вивчено в експерименті та клініці вплив УЗА протитуберкульозних препаратів на гемодинаміку великого і малого кола кровообігу. Доведено значні можливості інгаляцій УЗА протитуберкульозних препаратів щодо нормалізації легеневої гемодинаміки;
- уточнив показання, протипоказання та тривалість застосування аерозольтерапії у комплексному лікуванні хворих з уперше діагностованими і хронічними формами туберкульозу легень. На цій підставі розроблено оптимальну методику аерозольтерапії у комплексному лікуванні хворих на туберкульоз легень, регламентовано її застосування за тривалого лікування окремими короткостроковими курсами з перервами між ними у два тижні;
- уточнив, що оптимальна тривалість курсу інгаляцій стрептоміцину становить 1 міс, а ізоніазиду – 2 міс. Це зумовлено тим, що протягом цих строків не спостерігається значних патологічних змін слизової оболонки дихальних шляхів, альвеолярного комплексу, що вистеляє і продукує сурфактант альвеолоцитами 2-го типу, а також у структурі аерогемодинамічного бар'єра легень;
- уперше створив функціонально-збережений напрям у використанні інгаляцій аерозолів протитуберкульозних препаратів для лікування хворих на туберкульоз, обґрунтував методику аерозольтерапії;
- вивчив бар'єрні функції легень та їхні зміни під впливом лікарських засобів, що вводять шляхом інгаляцій аерозолів;
- науково обґрунтував і впровадив у практику корекцію порушень сурфактанту легень, розробив нові методи лікування хворих на туберкульоз, захищені авторськими свідоцтвами і патентами.

Фундаментальними є його праці в галузі аерозольтерапії, радіонуклідні та електронно-мікроскопічні дослідження впливу інгаляцій ультразвукових аерозолів лікарських препаратів на аерогематичний бар'єр, сурфактантну систему легень, кондиціювання повітря, що видихається,

і мукоциліарний кліренс, функцію зовнішнього дихання, гемодинаміку малого і великого кола кровообігу, що дало змогу розкрити механізми як лікувальної, так і пошкоджувальної дії аерозолів.

Нині Р.Г. Процюк працює над вивченням стану епідемічної ситуації з туберкульозу в Україні, причин та шляхів її подолання, особливостей перебігу, діагностики і лікування хворих на туберкульоз, ВІЛ-інфекцію/СНІД, успішно готує висококваліфіковані кадри з фтизіатрії і пульмонології. Під його керівництвом підготовлено школу фтизіатрів. Він є прикладом вдумливого клініциста, досвідченого науковця та педагога.

Р.Г. Процюк — автор понад 380 наукових праць, у тому числі у співавторстві: 5 монографій, 2 підручників, 10 навчальних посібників, 18 методичних рекомендацій, 9 типових навчальних планів і програм для студентів, інтернів, магістрів, аспірантів, асистентів, викладачів первинних циклів підвищення кваліфікації професорського складу вищих медичних навчальних закладів України 4-го рівня акредитації, 13 винаходів і патентів, 3 інформаційних листів та 5 раціоналізаторських пропозицій, які свого часу були представлені на виставках досягнення народного господарства України.

Професор Р.Г. Процюк знаній вчений не тільки в Україні, а й за її межами, як науковий діяч активно бере участь у з'їздах, конгресах, симпозиумах, науково-практичних конференціях, круглих столах, у нарадах з навчального процесу з педагогічних питань медичної освіти та охорони здоров'я. Постійно виступає з цікавими, корисними та ґрунтовними доповідями.

Активне наслідування своїх вчителів, копітка праця зі студентами, інтернами та викладачами, підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації знайшли вихід у 6 кандидатах медичних наук, що захистили дисертації під керівництвом Раду Георгійовича. Наразі під його орудою виконують ще дві кандидатські дисертації.

Раду Георгійович проводить велику громадську та організаційну роботу: член вченої ради 3-го медичного факультету та Циклової методичної комісії з терапевтичних дисциплін Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, член президії, перший віце-президент — головний вчений секретар, академік-секретар відділення медицини ГО «НАН ВО України», член президії, віце-президент, академік-секретар відділення медицини МАОН, член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій при Інституті спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних

наук України. Багато років обіймав посаду заступника декана, виконував обов'язки декана факультету підвищення кваліфікації викладачів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1990—2017), був експертом з лікарських препаратів ДП «Державний експертний центр МОЗ України» (2002—2014), членом спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій при Національному інституті фтизіатрії і пульмонології імені Ф.Г. Яновського, Національної академії медичних наук України (2004—2016), Національному педагогічному університету імені М.П. Драгоманова (2006—2014), членом редколегії низки медичних журналів.

Високий професіоналізм Р.Г. Процюка високо оцінений науковою громадськістю. За вагомих внесок у фтизіатрію як науку, за якісну та кваліфіковану підготовку наукових і лікарських кадрів, упровадження наукових досягнень у педагогічний процес і практику охорони здоров'я Уряд України нагородив професора Р.Г. Процюка почесним званням «Заслужений діяч науки і техніки України» (2006). Нагороджений медалями «Відмінник освіти України» (2004, 2006), «В пам'ять 1500-леття Києва» (1983), орденами «Велика Україна. 25 років незалежності» (2016), Святого рівноапостольного князя Володимира Великого 3-го, 2-го і 1-го ступенів (2017, 2017, 2018), Святого апостола Андрія Первозванного II ступеня (2019) за заслуги з відродження духовності в Україні та утвердження Помісної української православної церкви, які вручив Святійший Патріарх Київський і Всієї Русі-України Філарет. Серед релігійних нагород — «Благословенна грамота» за церковні заслуги перед Українською православною церквою Київського патріархату (2002). Лауреат академічних нагород Святого Володимира (2009), Ярослава Мудрого (1996), Олександра Богомольця (2012), Івана Пулюя (2016), Миколи Дубини (2017), Івана Огієнка (2018), «20 років Академії наук вищої освіти України» (2012), «Флагман освіти і науки України» (2013), «За успіхи у науково-педагогічній діяльності» (2014). Київський міський голова нагородив нагрудним знаком «Знак Пошани» (2018). Генерал-майор козацтва з правом носіння затверджених погонів, одностроїв, відзнак, козацького обладунку, спецзасобів і дозволеної зброї (2006). За вагомих внесок у справу відродження духовності та патріотичного виховання молоді незалежної України у 2007 р. Раду Георгійовича нагороджено Почесною відзнакою «Великого князя Володимира» золотим хрестом з бантом. Має почесні грамоти МОН і МОЗ України.

Колектив кафедри фтизіатрії Національного медичного університету імені О.О. Богомольця та лікарі-фтизіатри Києва й України щиро вітають вас, шановний Раду Георгійовичу, з ювілеєм! Усі 55 років ви присвятили лікарській та педагогічній роботі, зробили вагомий науковий внесок у медичну науку та підготовку лікарських кадрів. ваші активна науково-педагогічна і суспільна праця, надзвичайна працездатність, наполегливість, цілеспрямованість, відповідальність, професіоналізм, ерудиція, висока культура, доброзичливість, щирість, відвертість, порядність заслужили визнання та велику повагу як серед

студентів, співробітників кафедри, працівників Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, так і медичної громадськості столиці та України.

Шановний Раду Георгійовичу! Прийміть найщиріші вітання із 80-річним ювілеєм та побажання міцного здоров'я, бадьорості духу, благополуччя вам та вашим рідним, сил і оптимізму для подальшої активної роботи, сповнення всіх бажань та сподівань! Нехай ваша нелегка праця приносить задоволення й достаток. Нехай здійсняться усі ваші мрії! Нехай вам щастить!

*Національний медичний університет імені О.О. Богомольця,
колектив кафедри фтизіатрії та пульмонології,
лікарі-фтизіатри міста Києва та України,
редакційна колегія журналу «Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІЛ-інфекція»*